YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (kuudes jaosto)

6 päivänä marraskuuta 2003 *

Asiassa C-413/01,

jonka Verwaltungsgerichtshof (Itävalta) on saattanut EY 234 artiklan nojalla yhteisöjen tuomioistuimen käsiteltäväksi saadakseen tässä kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevassa asiassa

Franca Ninni-Orasche

vastaan

Bundesminister für Wissenschaft, Verkehr und Kunst

ennakkoratkaisun EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan (josta on muutettuna tullut EY 39 artikla) tulkinnasta,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja J.-P. Puissochet sekä tuomarit C. Gulmann, V. Skouris (esittelevä tuomari), F. Macken ja N. Colneric,

julkisasiamies: L. A. Geelhoed,
kirjaaja: R. Grass,

ottaen huomioon kirjalliset huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

— Itävallan hallitus, asiamiehenään H. Dossi,

— Tanskan hallitus, asiamiehenään J. Molde,

— Saksan hallitus, asiamiehinään W.-D. Plessing ja M. Lumma,

— Yhdistyneen kuningaskunnan hallitus, asiamiehenään J. E. Collins, avustajanaan barrister C. Lewis,

— Euroopan yhteisöjen komissio, asiamiehinään D. Martin ja W. Bogensberger,

ottaen huomioon esittelevän tuomarin kertomuksen,

kuultuaan julkisasiamiehen 27.2.2003 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Verwaltungsgerichtshof on esittänyt 13.9.2001 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut yhteisöjen tuomioistuimeen 17.10.2001, EY 234 artiklan nojalla kaksi ennakkoratkaisukysymystä EY:n perustamissopimuksen 48 artiklan (josta on muutettuna tullut EY 39 artikla) tulkinnasta.

2 Nämä kysymykset on esitetty riita-asiassa, jossa valittajana on Ninni-Orasche ja vastaajana on Bundesminister für Wissenschaft, Verkehr und Kunst (liittovaltion tiede-, liikenne- ja taideministeri) ja jossa on kyse siitä, että Bundesminister für Wissenschaft, Verkehr und Kunst on hylännyt valittajan hakemuksen Studienförderungsgesetzin (laki opintojen edistämiseksi) (BGBl. 1992/305) säännösten mukaisesta opintotuesta.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Yhteisön lainsäädäntö

3 Perustamissopimuksen 48 artiklan mukaan turvataan työntekijöiden vapaa liikkuvuus yhteisössä, ja se merkitsee, että kaikki kansalaisuuteen perustuva jäsenvaltioiden työntekijöiden syrjintä työsopimusten tekemisessä sekä palkkauksessa ja muissa työehdoissa poistetaan.

4 Työntekijöiden vapaasta liikkuvuudesta yhteisön alueella 15 päivänä lokakuuta 1968 annetun neuvoston asetuksen (ETY) N:o 1612/68 (EYVL L 257, s. 2), sellaisena kuin se on muutettuna 27.7.1992 annetulla neuvoston asetuksella N:o 2434/92 (EYVL 245, s. 1; jäljempänä asetus N:o 1612/68) 7 artiklan 1 ja 2 kohdassa todetaan seuraavaa:

"1. Jäsenvaltion kansalaista ei työntekijänä saa kansalaisuutensa vuoksi saattaa toisen jäsenvaltion alueella kotimaisiin työntekijöihin verrattuna eri asemaan työ- ja palvelussuhteen ehtojen suhteen; tämä koskee erityisesti palkkausta, irtisanomista ja työttömyyden sattuessa paluuta saman alan työhön tai uudelleen työllistämistä.

2. Hänen on saatava samat sosiaaliset ja verotukseen liittyvät edut kuin kotimaisten työntekijöiden."

5 Opiskelijoiden oleskeluoikeudesta 29 päivänä lokakuuta 1993 annetun neuvoston direktiivin 93/96/ETY (EYVL L 317, s. 59) kuudennessa perustelukappaleessa todetaan, että niistä, jotka ovat saaneet oleskeluoikeuden, ei saa aiheutua kohtuuttomia kuluja vastaanottavan jäsenvaltion julkiselle taloudelle.

6 Saman direktiivin seitsemännessä perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

"Opiskelijoille myönnettävä toimeentulotuki ei nykyisessä yhteisön oikeudessa kuulu yhteisön tuomioistuimen oikeuskäytännön mukaan perustamissopimuksen soveltamisalaan sen 7 artiklan mukaisesti."

7 Kyseisen direktiivin 3 artiklassa säädetään seuraavaa:

"Oleskeluluvan saaneelle opiskelijalle ei tällä direktiivillä anneta oikeutta vastaanottavan jäsenvaltion antamaan toimeentuloturvaan."

Kansallinen lainsäädäntö

8 Itävallan oikeudessa ne säännökset ja edellytykset, joihin opintotukea koskeva oikeus perustuu, ovat Studienförderungsgesetzissä. Kyseisen lain 2 §:ssä säädetään, että laissa tarkoitettuja tukia voivat hakea Itävallan kansalaiset (2 §:n ensimmäinen virke ja 3 §) sekä näihin kansalaisiin rinnastettavat ulkomaalaiset ja valtiottomat henkilöt (2 §:n toinen virke ja 4 §) viitaten näiden viimeksi mainittujen käsitteiden osalta yhteisön oikeuteen.

Pääasian oikeudenkäynti ja ennakkoratkaisukysymykset

9 Ennakkoratkaisupyynnöstä ilmenee, että pääasian valittaja, Ninni-Orasche, on Italian kansalainen, joka on 18.1.1993 lähtien ollut naimisissa itävaltalaisen miehen kanssa. Hän on 25.11.1993 lähtien asunut Itävallassa, ja hän oli saanut kyseisessä valtiossa oleskeluluvan, joka oli voimassa 10.3.1999 saakka. Oleskeluluvan perusteella hänellä oli mahdollisuus ryhtyä palkkatyöhön tai itsenäiseksi ammatinharjoittajaksi ja tehdä palkkatyötä tai harjoittaa itsenäistä ammattia Itävallan alueella samoilla ehdoilla kuin itävaltalaiset työntekijät.

10 Ninni-Orasche teki 6.7.—25.9.1995 Itävallassa määräaikaista palkkatyötä kassan käyttöön oikeutettuna tarjoilijana itävaltalaisessa ravintolassa. Kassan käytön lisäksi hän vastasi myös tavaravarastosta, lisähankinnoista ja tarjolla olevien tavaroiden varastoinnista. Hän suoritti 16.10.1995 Italiassa keskiasteen opintojen loppututkinnon iltakurssina, mikä edellytti ainoastaan sitä, että hän oli kokeissa läsnä. Hän sai siten ylioppilastodistuksen teknispainotteisen lukion suorittamisesta ("Maturità tecnica — Diploma di ragioniere e perito commerciale"), jonka perusteella hänellä oli kelpoisuus opiskella itävaltalaisessa yliopistossa.

11 Ninni-Orasche etsi tuloksetta vuoden 1995 lokakuusta vuoden 1996 maaliskuuhun asti Itävallasta koulutustaan ja ammatillista kokemustaan vastaavaa työtä lähettämällä hotelleihin ja yhteen pankkiin spontaaneita hakemuksia. Hän aloitti siten vuoden 1996 maaliskuussa Klagenfurtin (Itävalta) yliopistossa romaanisten kielten ja kirjallisuuden opinnot erikoisalanaan italian ja ranskan kielet.

12 Ninni-Orasche teki 16.4.1996 hakemuksen Studienförderungsgesetzin mukaisesta opintotuesta. Koska paikalliset viranomaiset hylkäsivät hakemuksen, hän valitti asiasta Bundesminister für Wissenschaft, Verkehr und Kunstiin, joka kuitenkin myös hylkäsi hakemuksen. Ninni-Orasche päätti näin ollen tehdä edellä

mainitun ministeriön päätöksestä valituksen Verfassungsgerichtshofiin (perustuslakituomioistuin) (Itävalta). Kyseinen tuomioistuin hylkäsi Ninni-Oraschen valituksen, mutta kun sille esitettiin lisävaatimus, se päätti, että valittajan olisi tehtävä valitus Verwaltungsgerichtshofiin.

13 Verwaltungsgerichtshof katsoo, että yhteisöjen tuomioistuimen perustamissopimuksen 48 artiklaa ja asetuksen N:o 1612/68 7 artiklan 2 kohtaa koskeva oikeuskäytäntö huomioon ottaen aluksi on ratkaistava, onko Ninni-Orasche saanut työntekijän aseman. Se pohtii tältä osin sitä, voidaanko Ninni-Oraschen tekemää lyhytaikaista työtä pitää sellaisena aitona ja todellisena työnä, jonka perusteella hän on yhteisöjen tuomioistuimen asiaa koskeva oikeuskäytäntö huomioon ottaen (asia 53/81, Levin, tuomio 23.3.1982, Kok. 1982, s. 1035, Kok. Ep. VI, s. 351, 17 kohta ja asia C-357/89, Raulin, tuomio 26.2.1992, Kok. 1992, s. I-1027) saanut työntekijän aseman.

14 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin muistuttaa tämän jälkeen, että edellä mainitun oikeuskäytännön mukaisesti ylemmän asteen opintoja varten myönnettävän tuen alalla edellytetään, että aikaisemman työskentelyn ja suoritettavien opintojen välillä on jatkuvuussuhde, lukuun ottamatta kuitenkaan tapauksia, joissa siirtotyöläinen on omasta tahdostaan riippumatta joutunut työttömäksi ja työmarkkinatilanne pakottaa hänet näin ollen aloittamaan ammatillisen uudelleenkoulutuksen.

15 Kyseinen oikeuskäytäntö huomioon ottaen ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pohtii sitä, onko jo alusta lähtien määräaikaiseksi sovitun työsuhteen päättymistä pidettävä työntekijän kannalta vapaaehtoisena vai omasta tahdosta riippumattomana, ja onko tältä osin merkitystä sillä, että asianomainen on yrittänyt hakea vastaanottavassa valtiossa muuta työtä ennen kuin hän on alkanut opiskella siellä ja saanut kelpoisuuden, jota yliopisto-opintojen aloittaminen edellyttää.

16 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin korostaa lopuksi, että asiassa 39/86, Lair, 21.6.1988 annettu tuomio (Kok. 1988, s. 3161, Kok. Ep. IX, s. 481, 43 kohta) huomioon ottaen on myös tutkittava, liittyykö pääasiassa Ninni-Oraschen tekemään opintotukihakemukseen väärinkäyttöä, mikä merkitsisi sitä, ettei niitä yhteisön oikeuden säännöksiä, joihin opintotukea koskeva oikeus perustuu ja joilla kielletään syrjintä, voitaisi soveltaa.

17 Tätä oikeudellista ja tosiasiallista taustaa vasten Verwaltungsgerichtshof päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

"1) a) Merkitseekö EU-kansalaisen lyhytaikainen (tässä: kaksi ja puoli kuukautta), heti alusta pitäen määräaikainen työskentely sellaisessa jäsenvaltiossa, jonka kansalainen hän ei ole, sitä, että hänellä on tämän perusteella EY:n perustamissopimuksen 48 artiklassa — — tarkoitettu työntekijäasema?

b) Onko tässä tapauksessa tarkasteltaessa edellä mainittua työntekijäasemaa merkitystä sillä seikalla, että asianomainen henkilö

i) on vasta muutamien vuosien kuluttua vastaanottavaan valtioon matkustamisestaan alkanut tehdä tätä työtä,

ii) on vasta vähän aikaa lyhytaikaisen, määräaikaisen työsuhteen päättymisen jälkeen saattanut opintonsa päätökseen kotimaassaan ja saanut näin kelpoisuuden opiskella vastaanottavan valtion yliopistossa,

iii) on lyhytaikaisen, määräaikaisen työsuhteensa päättymisen jälkeen hakenut uutta työtä aina opintojensa aloittamiseen asti?

2) Jos ensimmäiseen kysymykseen työntekijäasemasta (siirtotyöläisasemasta) vastataan myöntävästi:

a) Päättyykö heti alusta pitäen määräaikainen työsuhde määräajan kulumisen johdosta vapaaehtoisesti?

b) Mikäli edelliseen kysymykseen vastataan myöntävästi: onko tässä tapauksessa työsuhteen päättymisen vapaaehtoisuuden taikka vastentahtoisuuden arvioimisessa merkitystä yhdessä tässä mainittujen muiden seikkojen kanssa taikka yksistään sillä, että asianomainen henkilö:

i) on vasta vähän aikaa lyhytaikaisen, määräaikaisen työsuhteen päättymisen jälkeen saattanut opintonsa päätökseen kotimaassaan ja saanut näin kelpoisuuden opiskella vastaanottavan valtion yliopistossa ja/tai

ii) on lyhytaikaisen, määräaikaisen työsuhteensa päättymisen jälkeen hakenut uutta työtä aina opintojensa aloittamiseen asti?

Onko tähän kysymykseen vastattaessa merkitystä sillä, onko uudessa työssä, jonka asianosainen on yrittänyt hankkia, kysymys sisällöllisesti päättyneen määräaikaisen työn jatkamisesta vastaavalla (alhaisella) tasolla vaiko sellaisesta työstä, joka vastaa asianosaisen tällä välin hankkimaa korkeampaa koulutustasoa?"

Ensimmäinen kysymys

18 Ensimmäisellä kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin pyytää vastausta yhtäältä siihen, voiko jäsenvaltion kansalaisella olla sen perusteella, että hän on työskennellyt määräaikaisesti kahden ja puolen kuukauden ajan sellaisen toisen jäsenvaltion alueella, jonka kansalainen hän ei ole, perustamissopimuksen 48 artiklassa tarkoitettu työntekijäasema, ja toisaalta siihen, onko tältä osin merkitystä sellaisilla ennen työskentelykautta ja sen jälkeen tapahtuneilla seikoilla, kuten sillä, että asianomainen

— on vasta muutamien vuosien kuluttua vastaanottavaan jäsenvaltioon matkustamisestaan alkanut tehdä tätä työtä

— on vasta vähän aikaa lyhytaikaisen, määräaikaisen työsuhteen päättymisen jälkeen saattanut opintonsa päätökseen kotimaassaan ja saanut näin kelpoisuuden opiskella vastaanottavan jäsenvaltion yliopistossa tai

— on lyhytaikaisen, määräaikaisen työsuhteensa päättymisen jälkeen hakenut uutta työtä aina opintojensa aloittamiseen asti.

Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyt huomautukset

19 Kaikki yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksia esittäneet hallitukset ja Euroopan yhteisöjen komissio ovat samaa mieltä siitä, että lyhytaikainen työsuhde, jonka pituus on vahvistettu heti alusta lähtien, ei sellaisenaan merkitse sitä, etteikö perustamissopimuksen 48 artiklassa tarkoitettua työntekijäasemaa voitaisi tunnustaa. Ne viittaavat yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytäntöön, jonka mukaan jotta henkilö voidaan määritellä työntekijäksi, hänen työskentelynsä on oltava aitoa ja todellista, eikä sellaista vähäistä toimintaa oteta huomioon, joka on luonteeltaan pelkästään toisarvoista ja epäolennaista.

20 Saksan hallituksen ja komission mukaan yhteisön kansalaisen tekemä lyhytaikainen työ, jonka on jo alusta lähtien sovittu olevan määräaikaista, sellaisessa jäsenvaltiossa, jonka kansalainen hän ei ole, perustaa hänelle perustamissopimuksen 48 artiklassa tarkoitetun työntekijäaseman. Niiden mielestä tältä osin ei ole merkitystä sillä, että pääasiassa valittaja on useaan otteeseen etsinyt työtä tai sellaista uutta työtä, joka vastaa hänen määräaikaisen työsopimuksen päättymisen jälkeen hankkimaansa korkeampaa pätevyystasoa, eikä sillä, että valittaja on kotimaassaan suorittanut keskiasteen opintojen loppututkinnon.

21 Itävallan, Tanskan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset väittävät, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on arvioitava kaikkia pääasian olosuhteita objektiivisten perusteiden pohjalta, jotta se voi ratkaista, onko asianomaisella henkilöllä sen sijaan, että hän olisi todella pyrkinyt käyttämään vapaata liikkumista koskevaa oikeuttaan työskennelläkseen, todellisuudessa ollut aikomus opiskella muussa jäsenvaltiossa kuin siinä, josta hän ei ollut kotoisin, ja onko hän näin ollen yrittänyt luoda tilanteen, jossa hän näyttäisi työntekijältä, ainoastaan päästäkseen hyötymään opintotuen kaltaisista etuuksista. Ne katsovat tältä osin, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen ensimmäisessä kysymyksessään esittämät seikat ovat erityisen merkityksellisiä.

22 Tanskan hallitus toteaa vielä tältä osin, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on päättäessään siitä, oliko kyseessä oleva työ luonteeltaan toisarvoista ja epäolennaista, otettava huomioon myös se, että pääasian valittaja on kaksi ja puoli vuotta vastaanottavassa jäsenvaltiossa kestäneen oleskelunsa aikana tehnyt palkkatyötä vain kahden ja puolen kuukauden ajan.

Yhteisöjen tuomioistuimen vastaus

23 Aluksi on muistutettava, että vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan perustamissopimuksen 48 artiklassa tarkoitetulla työntekijän käsitteellä on yhteisön laajuinen ulottuvuus, eikä sitä pidä tulkita suppeasti (ks. vastaavasti mm. asia 66/85, Lawrie-Blum, tuomio 3.7.1986, Kok. 1986, s. 2121, Kok. Ep. VIII, s. 687, 16 kohta; asia 197/86, Brown, tuomio 21.6.1988, Kok. 1988, s. 3205, Kok. Ep. IX, s. 495, 21 kohta; asia C-3/90, Bernini, tuomio 26.2.1992, Kok. 1992, s. I-1071, 14 kohta ja asia C-337/97, Meeusen, tuomio 8.6.1999, Kok. 1999, s. I-3289, 13 kohta).

24 Kyseinen käsite on lisäksi määriteltävä niiden objektiivisten perusteiden mukaan, jotka kysymyksessä olevien henkilöiden oikeudet ja velvollisuudet huomioon ottaen ovat luonteenomaisia työsuhteelle. Työsuhteen olennainen piirre on se, että henkilö tekee toiselle tämän johdon alaisena tietyn ajan työtä palkkaa vastaan (ks. em. asia Lawrie-Blum, tuomion 17 kohta; asia 344/87, Bettray, tuomio 31.5.1989, Kok. 1989, s. 1621, 12 kohta ja em. asia Meeusen, tuomion 13 kohta).

25 Kyseinen oikeuskäytäntö huomioon ottaen on todettava, ettei pelkästään sen perusteella, että palkkatyö on kestänyt lyhyen aikaa, voida katsoa, ettei se kuulu perustamissopimuksen 48 artiklan soveltamisalaan.

26 Jotta henkilö voidaan määritellä työntekijäksi, hänen työskentelynsä on kuitenkin oltava aitoa ja todellista, eikä sellaista vähäistä toimintaa oteta huomioon, joka on luonteeltaan pelkästään toisarvoista ja epäolennaista (ks. erityisesti em. asia Levin, tuomion 17 kohta ja em. asia Meeusen, tuomion 13 kohta).

27 Tätä edellytystä tarkastaessaan ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on nojauduttava objektiivisiin perusteisiin ja arvioitava kokonaisvaltaisesti niitä asian kaikkia olosuhteita, jotka liittyvät sekä asianomaisten toimintojen että kyseessä olevan työsuhteen luonteeseen.

28 On tarkennettava, että arvioitaessa sitä, voiko työskentelyn perusteella saada perustamissopimuksen 48 artiklassa tarkoitetun työntekijäaseman, kyseisessä määräyksessä tarkoitetun työntekijäaseman toteamisen kannalta ei ole merkitystä seikoilla, jotka liittyvät asianomaisen toimintaan ennen työskentelykautta ja sen jälkeen. Tällaisilla seikoilla ei näet ole mitään yhteyttä tämän tuomion 23 ja 24 kohdassa esille tuodussa oikeuskäytännössä mainittuihin objektiivisiin perusteisiin.

29 Erityisesti on todettava, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esiin tuomat kolme seikkaa eli se, että asianomainen on työskennellyt tarjoilijana vasta muutamien vuosien kuluttua vastaanottavaan jäsenvaltioon saapumisestaan, että hän on vasta vähän aikaa lyhytaikaisen työsuhteensa päättymisen jälkeen saanut tutkintotodistuksen, jonka perusteella hänellä on kelpoisuus opiskella vastaanottavan jäsenvaltion yliopistossa, ja että hän on edellä mainitun työn päättymisen jälkeen pyrkinyt painokkaasti hakemaan uutta työtä, eivät liity pääasian valittajan suorittaman työn mahdolliseen epäolennaiseen luonteeseen eivätkä kyseisen toiminnan tai työsuhteen luonteeseen.

30 Samoista syistä ei voida myöskään hyväksyä Tanskan hallituksen näkemystä, jonka mukaan tehdyn palkkatyön aitoa ja todellista luonnetta arvioitaessa on välttämätöntä ottaa huomioon työn lyhytaikaisuus suhteessa siihen aikaan, jonka asianomainen henkilö on kokonaisuudessaan oleskellut vastaanottavassa jäsenvaltiossa ja joka pääasiassa oli kaksi ja puoli vuotta.

31 Siltä osin kuin lopuksi on kyse väitteestä, jonka mukaan ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tarkastettava esillä olevan asian olosuhteiden pohjalta, onko pääasian valittaja pyrkinyt mahdollisuuksia väärinkäyttämällä luomaan sellaisen tilanteen, jonka perusteella hänellä on mahdollisuus vedota perustamissopimuksen 48 artiklassa tarkoitettuun työntekijän asemaan saadakseen kyseiseen asemaan liittyvät edut, riittää kun korostetaan, että yhteisön oikeusjärjestyksen työntekijöiden vapaata liikkuvuutta koskevissa säännöksissä myönnettyjen oikeuksien mahdollinen väärinkäyttö edellyttää, että asianomainen henkilö kuuluu kyseisen perustamissopimuksen henkilölliseen soveltamisalaan täyttämällä ne edellytykset, joiden nojalla henkilöä voidaan pitää edellä mainitussa määräyksessä tarkoitettuna "työntekijänä". Tästä seuraa, ettei oikeuden väärinkäyttöön liittyvällä kysymyksenasettelulla voi olla vaikutusta ensimmäiseen kysymykseen annettavaan vastaukseen.

32 Edellä esitetyt seikat huomioon ottaen ensimmäiseen kysymykseen on vastattava siten, että jäsenvaltion kansalaisella voi olla perustamissopimuksen 48 artiklassa tarkoitettu työntekijäasema sen perusteella, että hän on työskennellyt määräaikaisesti kahden ja puolen kuukauden ajan sellaisen toisen jäsenvaltion alueella, jonka kansalainen hän ei ole, siltä osin kuin suoritettu palkkatyö ei ole luonteeltaan pelkästään toisarvoista ja epäolennaista.

Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tehtävä tarpeelliset tosiseikkoja koskevat selvitykset arvioidakseen, onko tästä kyse sen käsiteltäväksi saatetussa asiassa. Tältä osin ei ole merkitystä sellaisilla ennen työskentelykautta ja sen jälkeen tapahtuneilla seikoilla kuten sillä, että asianomainen

— on vasta muutamien vuosien kuluttua vastaanottavaan jäsenvaltioon matkustamisestaan alkanut tehdä tätä työtä

— on vasta vähän aikaa lyhytaikaisen, määräaikaisen työsuhteen päättymisen jälkeen saattanut opintonsa päätökseen kotimaassaan ja saanut näin kelpoisuuden opiskella vastaanottavan jäsenvaltion yliopistossa tai

— on lyhytaikaisen, määräaikaisen työsuhteensa päättymisen jälkeen hakenut uutta työtä aina opintojensa aloittamiseen asti.

Toinen kysymys

33 Toisella kysymyksellään ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin kysyy lähinnä sitä, onko pääasian valittajan kaltainen yhteisön kansalainen tilanteessa, jossa hänellä on perustamissopimuksen 48 artiklassa tarkoitettu siirtotyöläisasema, yhteisöjen tuomioistuimen asian kannalta merkityksellisessä oikeuskäytännössä tarkoitetulla tavalla vapaaehtoisesti työttömänä ainoastaan sen vuoksi, että hänen jo alusta lähtien määräaikaiseksi tehty työsopimuksensa päättyy.

34 Edellä olevassa kohdassa viitatun oikeuskäytännön mukaan tietyt työntekijänä olemiseen liittyvät oikeudet taataan siirtotyöläisille, vaikkeivät he enää olisi työsuhteessa (em. asia Lair, tuomion 36 kohta ja asia C-35/97, komissio v. Ranska, tuomio 24.9.1998, Kok. 1998, s. I-5325, 41 kohta).

35 Yliopisto-opetusta varten myönnettävän tuen alalla sellaisen muun jäsenvaltion kuin vastaanottavan jäsenvaltion kansalaisen, joka vastaanottavassa jäsenvaltiossa ensin työskenneltyään aloittaa siellä ammattitutkintotodistuksen saamiseen johtavat yliopisto-opinnot, on katsottava säilyttävän työntekijän asemansa, jonka perusteella häneen voidaan sellaisenaan soveltaa asetuksen N:o 1612/68 7 artiklan 2 kohtaa siltä osin kuin aiemman työskentelyn ja suoritettavien opintojen välillä on jatkuvuussuhde. Kyseisen edellytyksen täyttymistä

ei kuitenkaan voida vaatia siirtotyöläiseltä, joka on joutunut tahtomattaan työttömäksi ja jonka työmarkkinatilanne on pakottanut kouluttautumaan uudelleen (ks. vastaavasti em. asia Lair, tuomion 37 kohta ja em. asia Raulin, tuomion 21 kohta).

36 Tämä toteamus ei kuitenkaan voi johtaa siihen, että jäsenvaltion kansalainen menee toiseen jäsenvaltioon ainoastaan päästäkseen erittäin lyhyen työskentelykauden jälkeen hyötymään opintotukijärjestelmästä. Kyseiset yhteisön oikeuden säännökset eivät nimittäin kata tällaista väärinkäyttöä (ks. vastaavasti em. asia Lair, tuomion 43 kohta).

Yhteisöjen tuomioistuimelle esitetyt huomautukset

37 Itävallan, Saksan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitusten mielestä yhtäältä se, että työsopimuksen kesto on määritetty ja asianomainen työntekijä on sen näin ollen ennalta hyväksynyt, merkitsee sitä, ettei voida katsoa, että kyseisen sopimuksen päätyttyä asianomainen työntekijä on joutunut tahtomattaan työttömäksi. Saksan hallitus toteaa tältä osin vielä, että yhteisöjen tuomioistuimen oikeuskäytännössä tarkoitetun omasta tahdosta riippumattoman työttömyyden käsitteen piiriin kuuluvat yksinomaan irtisanomiset.

38 Nämä hallitukset katsovat toisaalta olevan kiistatonta, ettei Ninni-Oraschen ravintola-alalla tekemän työn sekä hänen romaanisten kielten ja kirjallisuuden opintojensa välillä ole yhteyttä.

39 Komissio vetoaa sitä vastoin yhteisöjen tuomioistuimen assosiaation kehittämisestä Euroopan talousyhteisön ja Turkin välillä 19.9.1980 tehdyn assosiaationeuvoston päätöksen N:o 1/80 johdosta kehittämään oikeuskäytäntöön ja

varsinkin asiassa C-171/95, Tetik, 23.1.1997 annettuun tuomioon (Kok. 1997, s. I-329, 38 ja 39 kohta) ja väittää, että jo alusta lähtien määräaikaiseksi sovitun työsuhteen päättyminen työsopimuksen voimassaolon lakkaamisen vuoksi ei yleensä riipu työntekijän omasta tahdosta. Näin ollen pääasiassa Ninni-Orasche joutui komission mukaan työttömäksi omasta tahdostaan riippumatta.

40 Komissio katsoo kuitenkin, ettei yksikään oikeudenkäyntiasiakirjoihin sisältyvä seikka osoita, että pääasian valittaja olisi juuri työmarkkinatilanteen vuoksi joutunut kouluttautumaan uudelleen muulle alalla kuin sille, jolla hän oli aikaisemmin työskennellyt. Pääasian valittaja on näin ollen komission mielestä menettänyt perustamissopimuksen 48 artiklassa tarkoitetun työntekijän asemansa.

Yhteisöjen tuomioistuimen vastaus

41 Aluksi on todettava, että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tehtävä tarpeelliset tosiseikkoja koskevat selvitykset voidakseen tämän tuomion 34—36 kohdassa mainitun oikeuskäytännön mukaisesti määrittää, onko pääasian valittajan aiemmin tekemän palkkatyön ja myöhempien opintojen välillä jatkuvuussuhdetta, onko hän joutunut työttömäksi omasta tahdostaan riippumatta ja onko työmarkkinatilanne pakottanut hänet kouluttautumaan uudelleen vai onko pääasian valittaja tehnyt kyseistä työtä ainoastaan päästäkseen hyötymään vastaanottavan jäsenvaltion opintotukijärjestelmästä.

42 Tältä osin on kuitenkin tarkennettava, ettei pelkästään sen perusteella, että työsopimuksen on heti alusta lähtien sovittu olevan määräaikainen työsopimus, välttämättä voida tehdä johtopäätöstä, jonka mukaan asianomainen työntekijä

on edellä mainitun sopimuksen päätyttyä automaattisesti vapaaehtoisesti työttömänä.

43 Vaikka näet on totta, että työsopimus perustuu yleensä neuvotteluihin, tilanteet, joissa työntekijä ei voi mitenkään vaikuttaa sen työsopimuksen kestoon ja laatuun, jonka hän voi tehdä mahdollisen työnantajan kanssa, ovat yleisiä. Päinvastoin, kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 53 ja 54 kohdassa korostanut, tietyillä toimialoilla käytetään paljon määräaikaisia työsopimuksia ja tähän voi olla eri syitä, kuten esimerkiksi se, että työ on sesonkityötä, että kyseessä olevat markkinat ovat suhdanneherkät tai että kansallinen työoikeuslainsäädäntö on mahdollisesti jäykkää.

44 Tutkiessaan sitä, onko pääasian valittajan työttömyys vapaaehtoista vai omasta tahdosta riippumatonta, ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin voi näin ollen ottaa huomioon etenkin sellaiset seikat kuten kyseessä olevan taloudellisen toimialan käytännöt, mahdollisuudet löytää kyseisellä alalla työtä, joka ei ole määräaikaista, sen, onko ollut olemassa intressi sitoutua ainoastaan määräaikaiseen työsuhteeseen, tai sen, onko työsopimuksen uudistaminen ollut mahdollista.

45 Tältä osin merkityksellisiä eivät välttämättä ole ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mainitsemat seikat eli se, että asianomainen on heti hänen työsopimuksensa päätyttyä saanut tutkintotodistuksen, jonka perusteella hänellä on kelpoisuus opiskella vastaanottavan jäsenvaltion yliopistossa, se, että asianomainen on heti työsuhteen päätyttyä hakenut uutta työtä, tai se, minkälaista haettu uusi työ on luonteeltaan tai tasoltaan. Tällaiset seikat voivat olla ominaisia sekä tilanteelle, jossa pääasian valittaja on joutunut työttömäksi omasta tahdostaan riippumatta, että tilanteelle, jossa pääasian valittaja on vapaaehtoisesti työttömänä.

46 Kyseisillä seikoilla voi kuitenkin olla merkitystä tarkasteltaessa kysymystä siitä, onko pääasian valittaja nyt käsiteltävänä olevassa asiassa tehnyt lyhytaikaista palkkatyötä ainoastaan päästäkseen hyötymään vastaanottavan jäsenvaltion opintotukijärjestelmästä.

47 Lisäksi on vielä todettava, että tämän tarkastelun yhteydessä on myös otettava huomioon yhtäältä se, että pääasian valittaja ei ole tullut vastaanottavaan jäsenvaltioon ainoastaan päästäkseen hyötymään siellä opintotukijärjestelmästä vaan eläkkeen siellä puolisonsa kanssa, joka on kyseisen valtion kansalainen, ja toisaalta se, että hän oleskelee siellä laillisesti.

48 Kaikkien edellä esitettyjen seikkojen perusteella toiseen kysymykseen on vastattava siten, että pääasian valittajan kaltainen yhteisön kansalainen ei tilanteessa, jossa hänellä on perustamissopimuksen 48 artiklassa tarkoitettu siirtotyöläisasema, välttämättä ole yhteisöjen tuomioistuimen merkityksellisessä oikeuskäytännössä tarkoitetulla tavalla vapaaehtoisesti työttömänä ainoastaan sen vuoksi, että hänen jo alusta lähtien määräaikaiseksi tehty työsopimuksensa päättyy.

Oikeudenkäyntikulut

49 Yhteisöjen tuomioistuimelle huomautuksensa esittäneille Itävallan, Tanskan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallituksille sekä komissiolle aiheutuneita oikeudenkäyntikuluja ei voida määrätä korvattaviksi. Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely yhteisöjen tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta.

Näillä perusteilla

YHTEISÖJEN TUOMIOISTUIN (kuudes jaosto)

on ratkaissut Verwaltungsgerichtshofin 13.9.2001 tekemällään päätöksellä esittämät kysymykset seuraavasti:

1) Jäsenvaltion kansalaisella voi olla EY:n perustamissopimuksen 48 artiklassa (josta on muutettuna tullut EY 39 artikla) tarkoitettu työntekijäasema sen perusteella, että hän on työskennellyt määräaikaisesti kahden ja puolen kuukauden ajan sellaisen toisen jäsenvaltion alueella, jonka kansalainen hän ei ole, siltä osin kuin suoritettu palkkatyö ei ole luonteeltaan pelkästään toisarvoista ja epäolennaista.

Ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen on tehtävä tarpeelliset tosiseikkoja koskevat selvitykset arvioidakseen, onko tästä kyse sen käsiteltäväksi saatetussa asiassa. Tältä osin ei ole merkitystä sellaisilla ennen työskentelykautta ja sen jälkeen tapahtuneilla seikoilla kuten sillä, että asianomainen

— on vasta muutamien vuosien kuluttua vastaanottavaan jäsenvaltioon matkustamisestaan alkanut tehdä tätä työtä

— on vasta vähän aikaa lyhytaikaisen, määräaikaisen työsuhteensa päättymisen jälkeen saattanut opintonsa päätökseen kotimaassaan ja saanut näin kelpoisuuden opiskella vastaanottavan jäsenvaltion yliopistossa tai

— on lyhytaikaisen, määräaikaisen työsuhteensa päättymisen jälkeen hakenut uutta työtä aina opintojensa aloittamiseen asti.

2) Pääasian valittajan kaltainen yhteisön kansalainen ei tilanteessa, jossa hänellä on perustamissopimuksen 48 artiklassa tarkoitettu siirtotyöläisasema, välttämättä ole yhteisöjen tuomioistuimen merkityksellisessä oikeuskäytännössä tarkoitetulla tavalla vapaaehtoisesti työttömänä ainoastaan sen vuoksi, että hänen jo alusta lähtien määräaikaiseksi tehty työsopimuksensa päättyy.

Puissochet Gulmann Skouris

Macken Colneric

Julistettiin Luxemburgissa 6 päivänä marraskuuta 2003.

R. Grass V. Skouris

kirjaaja presidentti